

Leszek Kajzer

(Łódź)

Posąg wojewodzianki kujawskiej z połowy XVII wieku

Od czasów opublikowania podstawowego studium Andrzeja Wyczańskiego poświęconego walorom inwentarzy majątkowych, materiały tego typu stosunkowo często pojawiają się na łamach „Kwartalnika HKM”¹. Celem niniejszego artykułu jest przede wszystkim udostępnienie i wstępna próba krytycznej oceny ciekawego inwentarza majątkowego pozostałego po śmierci Barbary Domicelli ze Szczawińskich, 1 voto Lubomirskiej, 2 voto Grudzińskiej, który na polecenie Mikołaja Grudzińskiego złożony został przez Stefana Starzewskiego w księgach grodu łączyckiego w 1685 roku². W tym obszernym akcie spisane zostały ruchomości, budynki, osiedłości i poddani oraz zasiewy klucza besiekierskiego, którego ośrodkiem był, znajdujący się dziś w stanie zaawansowanej ruiny, zamek w Besiekierach (około 20 km na północny-zachód od Łęczycy), położony na terenie obecnego woj. konińskiego. Inwentarz mający znaczne walory informacyjne powinien stać się przedmiotem dokładniejszych analiz historyków gospodarczych i badaczy dziejów polskiej wsi. Tu jednak zwrócę uwagę tylko na osobisty majątek pozostały po Barbarze Domicelli ze Szczawińskich, o który to toczyły się długie spory między rodzinami Lubomirskich i Grudzińskich³. One też spowodowały zapewne oblatowanie tekstu w księgach łączyckich dopiero w blisko 9 lat po śmierci właścicielki. Dokładniejszą charakterystykę treści inwentarza wypada jednak poprzedzić skrótem dziejów zamku w Besiekierach oraz krótkim życiorysem Barbary Domicelli.

Zamek w Besiekierach powstał prawdopodobnie dopiero w latach sześćdziesiątych XVI w, z inicjatywy wojewody łączyckiego Mikołaja Sokołowskiego⁴. W końcu

¹ A. Wyczański, *Szlacheckie inwentarze pośmiertne z XVI w. jako źródło do dziejów kultury materialnej w Polsce*, „Kw.HKM”, R. II, 1954, nr 4, s. 691–699. Por. także: B. Bętkowska, J. Bieniarzówna, *Inwentarze ruchomości ubogatego mieszczanstwa krakowskiego w pierwszej połowie XVII w.*, tamże, R.V, 1957, nr 1, s. 76–99; H. Szwanowska, *Wnętrza warszawskich domów w XVIII wieku*, tamże, R. VIII, 1960, nr 3, s. 313–335; Z. Prószyńska, *Inwentarz pozostałości po Franciszku Krantzu, zegarmistrzu warszawskim XVIII wieku*, tamże, R. XVIII, 1970, nr 3, s. 427–448; E. Kowecka, *Bogaty dom warszawski z początków XIX w. (Inwentarz ruchomości pozostałych po Elżbiecie Grabowskiej)*, tamże, R. XX, 1972, nr 1, s. 131–141; por. także materiały z sesji „Polski strój narodowy”, tamże, R. XXXIV, 1986, nr 3, s. 411–515.

² AGAD, Castr. Lanc. rel. 155, f. 153v–157 (38v).

³ T. Zychliński, *Złota księga szlachty polskiej*, R. XIX, Poznań 1897, s. 117–132, szczególnie s. 127 i n.

⁴ W. Puget, „Besiekiery. Zamek, woj. łódzkie, pow. Łęczycza. Dokumentacja historyczna”, Warszawa 1962–1963, mszpis w PP PKZ w Warszawie; B. Guerquin, *Zamki w Polsce*, Warszawa 1974, s. 87–88; T. Poklewski, E. Grabarczyk, *Zamek w Besiekierach w Łęczyckiem [w:] Zamki środkowopolskie*, cz. I: *Besiekiery, Lutomiersk, „Dom stary” w Łęczycy*, red. T. Poklewski, Łódź 1977, s. 13–54. Autorzy ci łączą fundację z Mikołajem (lub Wawrzyńcem) Sokołowskim i latami około 1500. Ostatnio T. Nowak i J. Szymczak w recenzji pracy T. Poklewskiego, „Rocznik Łódzki”, t. 25 (28), 1979, s. 302 i L. Kajzer, *Studia nad święckim budownictwem obronnym województwa łączyckiego w XIII–XVII wieku*, „Folia Archaeologica”, t. 1, Łódź 1980, s. 179–184, opowiadają się raczej za wojewodą łączyckim Mikołajem Sokołowskim i latami sześćdziesiątymi XVI w.

XVI w. dostał się w ręce kardynała Andrzeja Batorego, potem Zofii Batorówny, a w pierwszej połowie XVII w. stał się własnością Szczawińskich. W latach pięćdziesiątych XVII w. (bezpośrednio przed „Potopem”) został wyremontowany i przebudowany przez wojewodę brzesko-kujawskiego Jana Szymona Szczawińskiego⁵. Kolejne opisy i inwentarze z XVII i XVIII w. notują postępującą destrukcję zamku, którą przyspieszył pożar z 1731 r.⁶ W wieku XVIII, gdy zamek był w rękach Gajewskich, główny dom został obniżony o jedno piętro, zaś na początku XIX w. obronna rezydencja ostatecznie opuszczona. Zamek niszczeje do dziś. Ta malownicza ceglana ruina, ulokowana na kopcu otoczonym wodami dużego stawu i fosy, od blisko piętnastu lat nie interesuje już konserwatorów, choć jej wartości krajobrazowe i historyczne są bardzo znaczne.

Nie znamy ani daty urodzenia ani szczegółów życia Barbary Domicelli. Niejasna jest także data jej śmierci. Była ona córką wspomnianego już Jana Szymona Szczawińskiego, urodzonego w 1577 r. i zmarłego w 1655 r. Od 1622 r. piastował on godność kasztelana brzesko-kujawskiego, a od 1643 r. wojewody brzesko-kujawskiego, który to urząd sprawował zresztą wcześniej jego ojciec — Jakub Szczawiński (†1637). Matką jej była Regina z Bogusławic Sierakowska, córka kasztelana łódzkiego Łukasza, ożenionego z Jadwigą z Modliszewskich, herbu Łabędź⁷. Nazwisko rodziny babki (od strony matki) pojawia się w tekście inwentarza. W 1648 r. wyszła za mąż za Konstantego Jacka Lubomirskiego, podczaszego koronnego, najmłodszego syna wojewody krakowskiego Stanisława i Zofii z Ostrogskich⁸. Karierę Konstantego Jacka trudno porównać z awansami jego starszych braci (wojewody krakowskiego Aleksandra Michała oraz marszałka wielkiego koronnego i hetmana polnego Jerzego Sebastiana). Jak podkreślił F. Mincer, wszystkie swe urzędy zawdzięczał głównie pochodzeniu; nie wyróżnił się niczym szczególnym jako poseł na sejm, wojskowy i polityk⁹. Urodzony około 1620 r. i obdarzony licznymi starostwami, uzyskał w 1658 r. urząd krajczego i podczaszego koronnego, zaś z najciekawszych kolei jego życia wspomnieć należy o aktywnym udziale w tłumieniu powstania Kostki Napierskiego oraz o ufundowaniu (w 1654 r.) renesansowej kaplicy w Starym Sączu, przekształconej na początku XIX w. na świątynię protestancką. Znając datę ślubu i wiek małżonka (około 28 lat) sądzić należy, że Barbara Domicella urodziła się w latach 1625—1630 i mogła mieć w chwili zamążpójścia 18—23 lata.

Związek ten wymaga krótkiego komentarza, gdyż różnica pozycji między synem wojewody krakowskiego a Barbarą Domicellą (choć wojewodzianką) była chyba znaczna. Rodzina Szczawińskich herbu Prawdzic, bogata i utytułowana, nie może być jednak zaliczona do rodziny magnackich. T. Sławiński analizując magnaterię kujawską w latach 1447—1569 stwierdził, że zaliczyć do niej można tylko Działyńskich, Kościeleckich, Kretkowskich, Lubrańskich i Oporowskich-Służewskich¹⁰. Także H. Litwin nie uważa Szczawińskich za magnatów¹¹.

⁵ Co podaje cała wymieniona wyżej literatura i upamiętnia treść częściowo zachowanej tablicy.

⁶ Por. stan przed pożarem, opisany w inwentarzach z 1704 i 1715 r., L. Kajzer, *Dwa inwentarze zamku w Besiekierach*, „Folia Archaeologica”, t. 4, 1983, s. 157—165, i po pożarze, którego skutki widoczne są w inwentarzu z 1733 r., por. L. Kajzer, *Studia nad świecłim...*, s. 184—190.

⁷ T. Zychliński, *Złota księga...*, s. 127; por. K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. VIII, Lipsk 1841, s. 310.

⁸ W. Dworzaczek, *Genealogia*, Warszawa 1959, tabl. 143. co potwierdza cała starsza literatura.

⁹ F. Mincer, *Konstanty Jacek Lubomirski [w:] Polski Słownik Biograficzny*, t. XVIII, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1973, s. 31—32.

¹⁰ T. Sławiński, *Uwagi o magnaterii kujawskiej 1447—1569*, „Przegl. Hist.”, t. LIXVI, 1985, s. 193—205.

¹¹ H. Litwin, *Magnateria polska 1454—1648. Kształtowanie się stanu*, tamże, t. LIXIV, 1983, nr 3, s. 451—468.

Z wyliczeń tego autora wynika, że w latach 1610—1648 około 58% małżeństw wielkopolskich to małżeństwa międzymagnackie, a około 40% inne, w tym ze średnią i bogatą szlachtą¹². Do grupy tej zaliczyć wypada i związek najmłodszego Lubomirskiego z Barbarą Domicellą, której rodzina osiągnęła apogeum swych możliwości w pokoleniu jej dziada i ojca. Ich bezdzietny związek skończył się 19 września 1663 r. śmiercią męża, który pochowany został prawdopodobnie w farze w Jarosławiu. Miasto to (w części) wyprocesował on w 1659 r. po Chodkiewiczach. Jednocześnie K. Niesiecki zanotował, że Barbara Domicella poczyniła znaczne fundacje „Matce Bolesnej w Jarosławiu”¹³, czyli przyczyniła się do ugrontowania potęgi zespołu klasztornej dominikanów, wzniesionego w latach 1629—1635, stanowiącego do dziś jeden z najciekawszych siedemnastowiecznych kompleksów sakralno-obronnych w Polsce¹⁴.

Dane te pośrednio wskazują, że w okresie pierwszego małżeństwa (1648—1663) zamieszkiwała ona prawdopodobnie w Małopolsce, a następnie powróciła do rodzinnych Biesiekier. Przekonuje o tym także następny związek małżeński, zawarty w 1667 r. z Mikołajem Wiktorynem Grudzińskim (†1704) herbu Grzymała, przedstawicielem rodziny wielkopolskiej. Drugi mąż Barbary Domicelli był wnukiem wojewody rawskiego Zygmunta Grudzińskiego (†1617) i synem Stefana Grudzińskiego (†1640) starosty ujskiego, pilskiego, golubskiego, grzybowskiego i guzowskiego¹⁵. Związek z Barbarą Domicellą zbiegł się dla Mikołaja Wiktoryna w czasie z uzyskaniem najwyższego awansu — urzędu krajczego królowej. Ich także bezdzietne małżeństwo nie trwało długo, gdyż w 1677 r. Mikołaj Grudziński zawarł kolejny związek małżeński z Zofią Sapieżanką, a w 1696 r. swe ostatnie małżeństwo z Lukrecją Katarzyną Radziwiłłówną¹⁶. Data drugiego małżeństwa Mikołaja Wiktoryna (1677) sugeruje, że Barbara Domicella umarła najpóźniej w 1676 r. Mogła wtedy mieć 46—51 lat.

Skromne dane o naszej bohaterce wzbogaca jej wizerunek, datowany ogólnie na lata przed 1676, który jest chyba jednym z najpiękniejszych polskich portretów trumiennych z drugiej połowy XVII w. Znajdujący się obecnie w zbiorach pałacu w Wilanowie wizerunek przedstawia dojrzałą, lecz piękną szatynkę z czarną koronką upiętą na włosach, w futrzanym kołpaku ozdobionym broszą¹⁷. Czarna koronka, a także lekki, pełen smutku i melancholii półuśmiech, pozwala przypuszczać, że obraz przedstawia wdowę i sporządzony został po śmierci Konstantego Jacka Lubomirskiego (czyli w 1663—1664 r.) lub dopiero bezpośrednio przed drugim małżeństwem (w 1667 r.). W pomieszczeniach po obu stronach głowy literach, pozwalających na identyfikację osoby: D[omicella] B[arbara] S[zczawińska] C[omitis] C[onstartini] L[ubomirski] C[onsors] brak zresztą informacji o związku z M. Grudzińskim¹⁸. Uwagę obserwatora zwraca nie tylko uroda portretowanej, lecz i jej złota

¹² Tamże, s. 462.

¹³ K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VIII, s. 310.

¹⁴ *Zabytki architektury i budownictwa w Polsce*, zesz. 13: województwo rzeszowskie, oprac. R. Brykowski, Warszawa 1973, s. 51—52.

¹⁵ W. Dworzaczek, op. cit., tabl. 139; por. K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. IV, s. 298.

¹⁶ W. Dworzaczek, op. cit., tabl. 139.

¹⁷ *Portrety osobistości polskich znajdujące się w pokojach i galerii pałacu w Wilanowie, Katalog*, red. S. Kozakiewicz, K. Sroczyńska, Warszawa 1967, s. 105—106, nr 108, tamże starsza literatura. Taką datację podaje też B. Suchodolski, *Dzieje kultury polskiej*, Warszawa 1986, ryc. 170. Jest to jedyna kolorowa reprodukcja tego obrazu.

¹⁸ S. Wiliński, *Źródła portretu staropolskiego*, Warszawa 1958, il. 50, określił omawiany obraz jako portret nieznannej damy, około 1700. Natomiast S. Kozakiewicz, *Portrety osobistości...*, s. 106, zgłaszał co do przedstawionej identyfikacji pewne zastrzeżenia, przyjmując jednak w końcu podane wyżej określenie osoby i sugerując, że obraz wykonano za czasów pierwszego małżeństwa lub przy okazji sporządzania portretu trumiennego Konstantego Jacka Lubomirskiego. Barbara Domicella być może pochowana została w Ozorkowie koło Łodzi, własności Szczawińskich, gdyż w kościele znajduje się prawie identyczny portret, nie posia-

bizuteria, Lubomirska przedstawiona została bowiem z dwoma naszyjnikami: lkanakiem opasującym szyję i niżej pomieszczonym łańcuchem — „noszeniem”, rozłożonym szeroko na ramionach, ożywiającym biel sukni. Kompletu dopełniają zausznice-kolczyki, z wpiętymi nieco niżej, spinającymi włosy, „motylkami” oraz miała „bramka”, umieszczona na kołpaku nad czołem. Mimo braku na obrazie „korony” czyli stojącej najwyższej w ówczesnej hierarchii i zarazem najdroższej ozdoby głowy kobiecej, wyobrażony na portrecie komplet zwraca uwagę swą elegancją, świadczącą nie tylko o możliwościach finansowych posiadaczki, lecz i dyskretnie podkreślonym jej dobrym smaku.

Piękno Barbary Domicelli, jej portretu i biżuterii skonfrontować wypada z treścią zamieszczonego niżej inwentarza. Obejmuje on kilka rozdziałów, odnotowujących w sumie 274 pozycje, a znacznie więcej przedmiotów. Składa się z 12 części grupujących, przynajmniej w założeniu, przedmioty tych samych kategorii. W rzeczywistości zasada ta oprócz partii poświęconych przedmiotom srebrnym, księgom, gotowalniom, tuwalniom i poszewkom nie była konsekwentnie przestrzegana i połowa części inwentarza grupuje bardzo różne ruchomości.

Z 49 pozycji pomieszczonych w dziale „srebro” uwagę zwraca dzban wielkiej wagi około 6,73 kg, konewka trybowana ważąca 2,89 kg, a także kałamarzyk (1,4 kg!) i solniczka (0,64 kg). Łączna waga przedmiotów srebrnych wynosi ponad 23 kg, głównie srebra 13 łutowego, czyli próby zawierającej około 81% czystego kruszcu. Gros zestawienia zajmują naczynia stołowe, zastawa, lichtarze i inne przedmioty związane ze splendorami stołu. Trzy przedmioty („lijek” do wódki, durszłaczek do czerzenia piwa i „haseczka do serdecznej wódki”) służyły do konsumpcji alkoholu (po części w celach leczniczych), aż 4 (pudełko do pudru, grzałka do grzania rąk, grzebyk i pudełko do mydła) określić należy jako przedmioty służące higienie i toalecie wojewodzianki. Na 14 przedmiotach skryba odnotował obecność herbów. Występuje tu raz herb Bróg, 5 razy Prawdzic i 8 razy Ogończyk. Zestawienie takie zmusza do zastanowienia, brak jest w nim bowiem zarówno Śreniaawy Lubomirskiego jak i Grzymały Grudzińskiego. Przedmioty z herbem Prawdzic odnieść można zapewne do osoby ojca Barbary Domicelli i jej rodziny. Natomiast Ogończyk łączący wypada z jej matką Reginą, de domo Sierakowską. Sugeruje to, że przedmioty te były znacznie starsze niż data spisania aktu.

Rozdział „złoto i klejnoty” grupuje 3 naczynia złote oraz 59 określonych jako klejnoty, choć pojawia się tu także część zastawy stołowej (sztućce, solniczka). Tylko dwie czarki są taksowane, co pozwala określić ich wagę na 0,587 kg kruszcu, czyli równowartość około 156 dukatów. Nie jest to więc dużo, choć uwagę zwraca, że jedna z czarek zaopatrzona była w herb Szczawińskich, a druga w „moskiewskie litery”. Z biżuterii odnotować trzeba, dość typową w tym czasie, obecność liczy-nych bind i sznurów perel (uriańskich i kałakuckich), wstążek i wstążeczek (9 sztuk), koron (3), 6 kanaków, 4 par zausznice, 5 par bransolet (maneli), guzików, zawieszek oraz 7 pierścieni i sygnetów. I tu, na sygnecie szmaragdowym, spotykamy ojcowski herb Prawdzic, zaś na innym herb „rodzicielki-nieboszczki” czyli Ogończyk Reginy z Sierakowskich. Stosunkowo mało klejnotów informuje o dewocji Barbary Domicelli: tylko jeden krzyżyk, dwa różańce oraz koronka z tabliczką NP Loretańskiej; reszta ma charakter całkowicie świecki, stanowiąc jej biżuterię osobistą. Mimo pozornie wielkich rozmiarów zestawienia sreber i klejnotów, skar-bom Barbary Domicelli daleko jest nie tylko np. do spisanego w latach 1637—11640

dający jednak literowych określeń, por. *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. II: woj. łódzkie, Warszawa 1954, s. 88, il. 429. Być może jest to kopia (?) obrazu z Wilanowa, będącą jej prawdziwym portretem trumiennym.

Ryc. 1. Barbara Domicella ze Szczawińskich Lubomirska jako wdowa po Jacku Lubomirskim, Wizerunek w typie portretu trumiennego, lata 1663—1664 (?). Muzeum Narodowe w Warszawie, Zbiory Wilanowskie, neg. 50177

Fig. 1. Barbara Domicella Lubomirska, née Szczawińska, veuve de Jacek Lubomirski. Image de type du portrait de cercueil, 1663—1664 (?). Musée National de Varsovie, collections de Wilanów, négatif 50177

Fot. B. Seredyńska

Ryc. 2. Naszyjniki: opasujący szyję „kanak” i rozłożone na ramionach „noszenie” fragment ryc. 1

Fig. 2. Colliers: *kanak* entourant le cou et *noszenie* étalé sur les épaules, fragment de la fig. 1

Ryc. 3. Koleczki i spinający włosy „motylek”, fragment ryc. 1

Fig. 3. Boucles d'oreille et *motylek* bouclant les cheveux, fragment de la fig. 1

Fot. B. Seredyńska

Ryc. 4. Zapinka („bramka”), fragment ryc. 1
Fig. 4. Agrafe (*bramka*), fragment de la fig. 1

Fot. B. Seredyńska

Ryc. 5. Portret trumienny Barbary Domicelli ze Szczawińskich I voto Lubomirskiej, II voto Grudzińskiej z kościoła w Ozorkowie koło Łodzi. Kopia portretu wilanowskiego, ok. 1676 r. (?), Instytut Sztuki PAN, neg. 49836

Fig. 5. Portrait de cercueil de Barbara Domicella née Szczawińska mariée Lubomirska, en secondes nocés Grudzińska, de l'église à Ozorków près de Łódź. Copie du portrait de Wilanów, 1676 (?) environ. Institut d'Art de l'A.P.S., négatif 49836

Fot. M. Kopyłowski

mienia książąt Koreckich¹⁹, lecz nawet do późniejszego wykazu klejnotów bogatej mieszczki gdańskiej Magdaleny Szumanowej²⁰.

W pozostałych partiach inwentarza spisano najróżniejsze przedmioty codziennego użytku, wśród których wyraźnie brakuje naczyń szklanych (!), a także wyposażenie i wystrój pokoiów zamku w Besiekierach. Na uwagę zasługuje obecność 14 ksiąg, których opis nie pozwala na pewne rozwiązanie ich tytułów. Oprócz dzieł religijnych, herbarzy (zarówno zielników, jak i dzieł heraldycznych), książki kucharskiej, akt gospodarczych i rodzinnych Szczawińskich, podkreślić należy obecność dwóch pozycji związanych z rodziną Modliszewskich. Familia ta, wywodząca się z Modliszewca koło Końskich i robiąca karierę w drugiej połowie XVI w. na terenie Mazowsza (Łomża, Grajewo, Kolno), była pozornie oddalona od kręgu Barbary Domicelli. Pamiętać jednak należy, że najwybitniejszy Łabędź z Modliszewic Andrzej-Jędrzej, mocno związany z dworem Anny Jagiellonki, był nie tylko fundatorem obronnego murowanego dworu w rodzinnych Modliszewicach i okazałych nagrobków w farze (obecnie katedrze) w Łomży, lecz także w połowie lat dziewięćdziesiątych kupił od Jakuba Chlewickiego spory klucz ziemski w Lubrańcu na Kujawach, pozostały po zlikwidowanej przez Zygmunta Augusta ordynacji Lubrańskich²¹. Opisany tu związek Andrzeja Modliszewskiego z Kujawami nie tłumaczy jednak obecności ksiąg tego odgałęzienia Łabędzi w Besiekierach. Wydaje się, że papiery te, w tym „Calendum Modliszewskich” z 1652 r., dostały się w ręce Barbary Domicelli po wymarcu w połowie XVII w. rodziny Modliszewskich, przez jej babkę (zapewne córkę wspomnianego tu Andrzeja) czyli Jadwigę z Duninów Modliszewskich, która była żoną Łukasza Sierakowskiego, ojca Reginy z Bogusławic Sierakowskiej²². Ponieważ na kilku tkaninach, pochodzących niewątpliwie z wystroju izb zamkowych, pojawia się herb Prawdzic, sądzić należy, że odnieść je można do pierwszej połowy lat pięćdziesiątych XVII w. czyli okresu przebudowy, remontu i adaptacji zamku przez Jana Szymona Szczawińskiego.

W stereotypowych zestawieniach licznych przedmiotów wojewodzianki kilka informuje, być może o jej osobistych zainteresowaniach. Obecność 5 tuwalni potwierdza wspomnianą już dbałość Barbary Domicelli o higienę czy może tylko dobry wygląd. Wspomnieć tu wypada o podkreślonym przez E. Kowecką całkowitym niemal braku przedmiotów służących higienie w inwentarzu pośmiertnym generałowej Grabowskiej, jednej z pierwszych dam polskiego Oświecenia²³. Natomiast brak szat a także skromna liczba poszewek, kołder, gotowalni przekonuje, że jest to korekta wynikająca z różnicy między datą śmierci a spisania aktu. Przedmioty te zostały zagrabione, zużyte lub rozdane, jak np. sztuka atlasu czarnego, z którego wykonać miano antependium w Miedniewiczach, pobożnej fundacji drugiego męża Barbary Domicelli. Nie zginęły natomiast warcaby i dwoje skrzypiec, w tym

¹⁹ *Materiały źródłowe do dziejów kultury i sztuki XVI—XVIII w.*, wyd. M. Gębarowicz, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1973, s. 110—117; por. tamże, s. 147—154, inwentarz prywatnego skarbcza Jana III Sobieskiego na zamku w Warszawie z 1696 r. Por. *Inwentarz ruchomości zamku wiśnickiego z roku 1661*, wyd. W. Tomkiewicz [w:] *Z dziejów polskiego mecenatu artystycznego w wieku XVII*, Wrocław 1952, gdzie wymieniono przedmioty po Stanisławie Lubomirskim († 1649) i po kanclerzu Jerzym Ossolińskim († 1650) przechowywane w Nowym Wiśniczu.

²⁰ *Gdański inwentarz mienia domowego Magdaleny Szumanowej z 1706 roku*, wyd. A. R. Chodyński, H. Dwilewicz, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1984; por. klasyczne już studium W. Łozińskiego, *Życie polskie w dawnych wiekach*, Kraków 1969.

²¹ T. Muznerowski, *Lubraniec*, Włocławek 1910, s. 30, obejmujący Lubraniec, Lubrańczyk, Kazanie, Kwilno i Dobierzyn.

²² K. Niesiecki, *Herbarz...*, t. VIII, s. 310.

²³ E. Kowecka, *Bogaty dom warszawski...*, s. 140.

jedne „Dankwartowe”. W zestawieniu dwa razy pojawiają się także przedmioty zwane „umbraculum”, z których jedno „do świece” traktować można jako zasłonę, odmianę ekranu czy parawaniku tłumiącego światło, drugie natomiast „na głowę od słońca” było niewątpliwie rodzajem zasłonki na głowę (pierwowzorem przeciw-słonecznego parasola) chroniącej biel twarzy wojewodzianki.

Pozostaje wreszcie do omówienia charakter i chronologia przedstawionego tu zbioru przedmiotów. Zastanawia brak w zestawieniu śladów obu, korzystnych przecież, małżeństw Barbary Domicelli. Zamiast nich przez cały inwentarz przewijają się rodzinny Prawdzic i matczyzny Ogończyk. Przekonuje to o osobistym charakterze zbioru, na który złożyły się: wyposażenie i ruchomości znajdujące się w izbach zamku w Biesiekierach, pochodzące z lat pięćdziesiątych XVII w., klejnoty, naczynia i pamiątki po ojcu, Janie Szymonie Szczawińskim, oraz ślubna wyprawa wojewodzianki związana z zamążpójściem w 1648 r., skompletowana tak z zasobów Szczawińskich, jak i z posagu matki, Reginy z Sierakowskich. Tradycja linii matki widoczna jest także w babcinych papierach po Modliszewskich, a może i w innych jeszcze starszych przedmiotach, za jakie uznać można złotą czarkę z „moskiewskimi literami” przywodzącymi na pamięć okres „dymitriady” (?) i wschodnich wypraw wojewody Jana Szymona Szczawińskiego. Sądzić więc należy, że podstawowy zrąb przedmiotów (szczególnie klejnotów) opisanych w 1685 r. pochodził sprzed 1648 r. i wchodził w skład wiana Barbary Domicelli. Traktować go trzeba jako posąg wojewodzianki kujawskiej z połowy XVII w.

Publikowany akt spisany został czarnym, nieco już wyblakłym atramentem, przez osobę biegłą w swej pracy, stosującą lekko pochyły i dość czytelny dukt pisma. W kilku jednak miejscach na skutek zabrudzeń i zachlapaną poszczególne litery i części wyrazów nie są czytelne²⁴.

Inwentarz Barbary Domicelli ze Szczawińskich Grudzińskiej (1685)

AGAD, CLr 155, F. 153v

[F. 153v] Inwentarii aestium auri argenti clenodiorum post fata M. Grudzińska de-relictorum ingrossatio [...]

[F. 154] Inwentarz srebra różnego i klejnotów pozostałych po śmierci Świętej Pamięci Wielmożnej Jejmości Pani Domicelli z Szczawina Grudzińskiej grzybowskiej, golubskiej, guzowskiej etc. starościny.

Naprzód srebro

Dzban wielki z miednicą pstro złożoną z cherbem [!] Ogończyk próby trzynastej, wagi grzywien trzydzieści i trzy i łutów sześć,

Konewka trybowana garncowa, pozłocista z herbem Prawdzic, próby trzystaestej wagi grzywien dziesięć, łutów siedem i trzy quinty,

Kubęczków barełkowych małych dwa, próby trzynastej, ważą grzywnę jedną i łutów półtora,

Miseczki srebrne do gotowalni dwie, jedna z herbem Prawdzic i druga z herbem Ogonczyk, próby trzynastej, waży grzywnę jedną i łutów półszesnasta,

Taczka a mała, na niej stara pozłota próby trzynastej, waży łutów czternaście,

²⁴ W publikacji stosowano zasady określone w *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lepszy, Wrocław 1953.
a Zapewne powinno być „tacka”.

Koszyczek mały drotowy, próby trzynastej waży lutów trzy i kwinta jedna,
Lijek srebrny do wódki, próby trzynastej, waży lutów cztery i kwinta jedna,
Garnuszek na trzech nóżkach z przykrywadelkiem, na trzech nóżkach^b wewnątrz
złożony, z serduszkim na wierzchu, próby trzynastej, waży grzywien jedną i pół-
trzeci kwinty,

Pomarańca¹ większa z przykrywadelkiem, wewnątrz i zwierzchu pozłocista, próby
trzynastej, waży lutów dziesięć i kwinty półtrzecia,

Durszlaczek do cedzenia piwa, próby dwunastej, waży lutów trzynaście i pół,
Szkatoleczka srebrna na nóżkach do gotowalni, brzegi złociste, zameczek mosiężny
z herbem Ogończyk, próby trzynastej, waży grzywnę jedną, lutów czternaście
i pół,

Nożyczki do świec z herbem Ogończyk, próby jedenastej, waży lutów cztery i trzy
kwinty,

Pudełko [F. 154v] srebrne do pudru bez herbu, piętnastej [próby — LK], waży
grzywnę jedną i lutów pięć,

Czarka wewnątrz złocista, próby trzynastej, waży grzywnę jedną i lutów jeden,
Kubków wewnątrz złocistych dwa, próby trzynastej, waży grzywnę jedną i lutów
pięć,

Solniczka wewnątrz złocista jedna, próby trzynastej, waży lutów półdziesiąta,
Rynka srebrna biała na nóżkach, próby jedenastej, waży grzywien dwie i lutów
sześć,

Wanienka srebrna do masła, brzegi złociste, herb Ogończyk, próby trzynastej, waży
grzywien dwie i lutów półczternaście,

Przystawek kwadratowych z brzegami złocistymi, bez herbu, próby trzynastej czte-
ry, waży grzywien siedem i lutów siedem,

Talerzy takichże kwadratowych cztery, próby trzynastej, waży grzywien cztery
i lutów sześć,

Łyzeczka mała srebrna złocista i dwoje zan[...]pia pozłocista, próby trzynastej
waży lutów trzy,

Gałka srebrna do grzania rąk, próby trzynastej, waży lutów dziewięć,

Nożów srebrnych z widelcami par dwie, widelce waży lutów sześć i trzy kwinty,
noże z żelazem waży lutów ośm,

Pudło z nożami kredensowymi ze trzonkami srebrnymi i łopata srebrną, nożów
par trzy, waży to wszystko z żelazem grzywien ośm, lutów cztery,

Karas² srebrny z łyżką wielką do kredensu, z herbem Prawdzic, próby dziesiąty,
waży grzywien dwie i lutów pięć,

Czarka alias garnuszek srebrny, pozłocisty, do polewki ze dwiema uszkami z przy-
krywadelkiem na wierzchu, próby trzynastej, waży grzywien dwie bez półkwarty,

Pomarańca suto pozłocista, mniejsza, próby trzynastej, waży lutów półsiódma,
Solniczka na wierzchu bareta z listeczkami dwiema, z herbem Ogończyk, próby
trzynastej, waży grzywien [F. 155] trzy i lutów,

Kałamarzyk srebrny jeden, mały, biały ze wszystkim, z herbem Prawdzic, próby
dwunastej, waży grzywien sześć i lutów piętnaście,

Pudełko do mydła, próby trzynastej, waży lutów jednaście i kwinta,

Lichtarz jeden srebrny, ręczny, w puzderku, a nożyczki mosiężne, próby dwuna-
stej, waży grzywnę jedną lutów pięć i kwinta,

Para pudełek i kwinta [z] wstążkami, próby trzynastej, waży grzywnę jedną i trzy
kwinty,

¹ Prawdopodobnie naczynie stołowe, rodzaj cukiernicy.

² Tu prawdopodobnie naczynie do podawania ryb na stół.

^b Powtórzenie, prawdopodobnie omyłka pisarza.

Czareczka w cape³, wewnątrz złocista, próby trzynastej, waży łutów dwa i trzy kwinty,

Czareczka maleńka w cape, biała, próby jedenastej, waży łutów dwa i trzy kwinty,

Haseczka⁴ do serdecznej wódki maleńka jedna, próby trzynastej, waży łutów trzy i kwintę jedną srebra,

Srebro od dwóch szerek⁵, próby trzynastej waży łutów półszesnasta,

Nożyczki do świec, pozłocistych, jedno z herbem Bróg, próby jedenastej, waży łutów sześć i trzy kwinty,

Lichtarzów okrągłych nasię^c miejscami pozłociste dwa, z herbem Ogończykiem, próby trzynastej, waży grzywien cztery, łutów trzy i trzy kwinty,

Czareczka srebrna trybowana niewielka wszystka pozłocista jedna, próby jedenastej waży łutów dwanaście,

Nożyczek do świec białe niewielkie, stara pozłota na nich, bez herbu, próby jedenastej, waży łutów pięć i trzy kwinty,

Miedniczka kościelna ze dwiema ampułkami, z herbem Ogończyk, to jest miedniczka próby jedenastej i ampułki próby dwunastej, waży to wszystko grzywien dwie i łutów cztery,

Kociołek srebrny do święconej wody z herbem Prawdzic, próby trzynastej, waży łutów jedenaście i kwinta,

Dzwonek srebrny gładki, próby trzynastej, waży łutów dwanaście,

Grzebyk w srebro oprawny z koła, próby trzynastej, waży łutów trzy i kwinta jedna,

Kielich [F. 155v] z patyną srebrny wewnątrz pozłocisty, waży grzywien dwie i łutów półtrzynasta, notandum ten kielich należy do kaplice zamku biesiekierskiego i tam zostaje,

Taca w miniaturze bez herbu, próby trzynastej, waży grzywien dwie i łutów półpięta.

W kaplicy w zamku biesiekierskim jest w ołtarzu na obrazie Panny Najświętszej tabliczka srebrna i łubek srebrny od wieńca, na wstążce jedwabnej szkarłatnej, Kawalek srebra nad obrazem Panny Najświętszej [...] i relikwiarzyk maluśki,

Lampa niewielka srebrna, która wisi nad ołtarzem,

Kielich, który tam jest się wyżej napisało.

Złoto i klejnoty

Naprzód czarka szczerozłota z herbem Prawdzic, waży grzywnę jedną i łutów trzynaście,

Druga czarka złota okrągła z literami moskiewskimi, waży czerwonych złotych sześćdziesiąt cztery,

1 kubek jedno[...]wej nie taxowany,

Perł ruryńskich⁶ wielkich, na szyję czterdzieści i pięć na sznurku, z osobna takichże pięć,

Binda z pereł kałakuckich⁷, z niej sznurów pięć przetykanych, pereł większych jest pięćset dwadzieścia siedem, maluśkich pięćset pięćdziesiąt i siedem,

³ Czarka srebrna o chropowatej powierzchni.

⁴ Metalowy kieliszek, być może do likworu.

⁵ Część rządu końskiego.

⁶ Perły z Indii.

⁷ Perły z Indii, być może nazwa pochodzi od Kalkuty.

c „Nasię” w znaczeniu „gdzienlegdzie”.

Binda z pereł kałakuckich, sznurów pięć przetykanych, w niej pereł jest dwieście i dwie, maleńkich tysiąc trzysta czterdzieści i pięć,
 Pereł kałakuckich na szyję sznurów dwa przetykanych, większych jest sto i dziewięć, maleńkich jest sto pięć,
 Manelle⁸ z pereł uryańskich dwie, w każdej po pięć sznurów, w obudwu jest pereł pięćset pięćdziesiąt jeden,
 Guziczków z pereł uryańskich do zapinania par dwie z czarnym smelcem i wszystkich pereł jest sześć,
 Kanak⁹ z perłami kałakuckimi, pereł oprawnych we złoto trzydzieści i siedem a dwie zginęły ale złoto zostało, w tymże kanaku jest dyamentów czeskich trzydzieści i siedem, rączka przy niej perła jedna wielka uryańska, dyamencików czterdzieści i pięć,
 [F. 156] Krzyżyk, w nim dyamentów piętnaście i pereł dwie mniejszych a trzecia wielka,
 Zawieszenie dyamentowe z perłą wielką uryańską, dyamentów w nim jest dwadzieścia,
 Wstęga dyamentowa [z] jedną perłą okrągłą uryańską, dyamentów w nim jest dwadzieścia,
 Wstęga dyamentowa z jedną perłą okrągłą uryańską, w niej dyamentów jest czterdzieści i pięć,
 Zauszniczki dyamentowe, w nich jest dyamentów dwadzieścia sześć i pereł dwie okrągłych,
 Kanacek mały dyamentowy, w nich sztuczek większych dwadzieścia i trzy, w każdej sztuce po dziewięciu dyamentów mniejszych, sztuczek jest dwadzieścia i cztery, w każdej sztuce po dwa dyamenty na końcach jest sztuczek sześć większych, w każdej po dwóch dyamencikach. W pośrodku jest perła wielka uryańska, nad nią koronka dyamentowa, w której jest kamieni trzydzieści i sześć.
 Kanak wielki dyamentowy w kanoszki, w nim sztuczek większych trzydzieści i trzy, w każdej sztuce po siedem dyamentów, mniejszych sztuczek trzydzieści i cztery, w każdej po jednym dyamencie,
 Kanacek z białym smelcem, w nim sztuczek dwadzieścia i trzy większych, w każdej po jednym dyamencie, mniejszych także sztuczek dwadzieścia i trzy, w każdej sztuce po dwa dyamenciki,
 Kanacek kwadratowy w nim sztuczek pięćdziesiąt i cztery, w każdej sztuce po jednym dyamencie,
 Manelle dyamentowe, w nich sztuczek większych dwadzieścia i cztery, w każdej sztuce po jednym dyamencie, mniejszych także sztuczek dwadzieścia i cztery, w każdej sztuce po dwa dyamenciki,
 Wstęg większych dwie, w każdej po dziewiętnaście dyamentów,
 Wstęga mniejsza także jedna, w której także po dziewiętnaście dyamentów,
 Wstążka [...]d tanych dyamentów, w których jest dwadzieścia i siedem,
 Zausznic para z pięci łebek, w każdej zausznicy po dziewiętnaście dyamentów,
 Konwalia o dwóch listkach zielonych i dwóch gałeczkach z podku [...]
 [F. 156v] Wstążeczka w niej jest dyamentów dwadzieścia i pięć,
 Konwalia druga z dwiema listkami o trzech gałeczkach, u dołu jest mucha i [...],
 Wstążeczka, w tej sztuczce jest dyamentów szesnaście,
 Guzików par dwie, w nich jest dyamentów cztery,
 Guziczek jeden do zapinania pereł, w nim jest dyamentów siedem,

⁸ Bransoletki.

⁹ Strój głowy lub naszyjnik opasujący szyję, nie opadający na piersi.

d Początek wyrazu nieczytelny.

Manelki małosieńkie złote w sieczkę, w których jest dyamentów cztery, rączka w rączkę i serduszko smelcowane,
Zausznice wielkie rubinowe z płaskimi rubinami i z dwiema perłami uryańskimi, w nich jest rubinów wielkich po szesnastu w każdej sztuce a maleńkich po dziewięciu,

Powieszenie rubinowe, w nim rubinów sześćdziesiąt i trzy, nie dostaje dwóch maleńkich,

Wstęga rubinowa z zielonym smelcem, w niej rubinów sto trzydzieści i dwa,
Wstęga okrągła z złotem smelcem, w niej rubinów sto jedenaście, daszek rubinowy, w nim małych rubinków dwadzieścia siedem, wielki jeden,

Spinki dwie do kanaków z smelcem czarnym, w każdej po siedmiu rubinów,
Zausznice granatowe dyamentowe karkamazynowane, w każdej po czterdzieści dyamencików, nad trzy lezki, w każdej o jednym dyamencie, każda jeden dyament czeski,

Pierścień rubinowy całkowity, wielki, o jednym rubinie wielkim,
Pierścień dyamentami karkamazynowany, w nim rubin jeden wielki i dyamentów dwadzieścia,

Pierścionek mały, w ziarno rubinowe, w nim dyamentów ośm,

Pierścionek mały we trzy rubinki,

Signet z herbem Świętej Pamięci rodzicielki nieboszczki Jejmości starej,

Signet złoty szmaragdowy z herbem Prawdzic,

Pierścień turkusowy w rycerski węzeł,

Mannelle koralowe[...]ane, ze którymi sztuczkami ze smelcem białym i czarnym sztuczek [F. 157 (1)] dwadzieścia i trzy, w każdej sztuce po dwa dyamenciki,

Kanaczek kwadratowy w nim sztuczek pięćdziesiąt i jeden, w każdej sztuczce po jednym dyamencie,

Łańcuchów mosiężnych pozłocistych dwa,

Łańcuszek szczerozłoty z zębem [...]towym oprawnym,

Manelle w ziarna złote, para,

Jedna łyżka szczerozłota z białym smelcem i ze czarnym, z herbem Świętej pamięci Rodzicielki Nieboszczki Jejmości,

Nóż i widelec szczerozłote z białym i czarnym smelcem,

Solniczka szczerozłota na czterech nóżkach z białym i czarnym smelcem,

Reliquiarz złoty ze pstrym smelcem, u niego łańcuszek złoty, na nim kluczyk do tegoż puzderka,

Jest zegarek bursztynowy, stary, bez puzderka,

Item zegarek srebrny z kwiateczkami czarnymi,

Trzeci zegarek z kryształem, puzderko do niego z herbem Prawdzic srebrne,

Różaniec koralowy przetykany koralikami, przy niej tablica czarna [z] Najświętszą Panną i aniołami,

Różaniec mniejszy, podłużny, przetykany koralikami, u niego mętallik [medalik] srebrny z Najświętszą Panną i z Świętym Franciszkiem de Sales i medaliczek małuški srebrny,

Koronka koralowa perłami przetykana, pereł jest dwadzieścia i ośm, u tej koronki karawaczka i tabliczka Najświętszej Panny Loretańskiej,

Koronka większa koralowa, perłami przetykana, pereł jest piętnaście, tabliczka mosiężna,

Tabliczka spiżowa,

Koronka z gwiazdeczkami srebrnymi.

W Biesiekierach w pokoju Jejmości obicie czerwone adamaszkowe, u góry frandzla, bretów czterdzieści i trzy. Tamże pod oknami trzema takowego obicia [...] [F. 157 (1v)] kawałków dziewięć.

Portiery sukienne błękitne z herbem Prawdzic. W tymże pokoju stoliczek składany, srebrem powleczoney.
 Kałamarz taki w księgę robiony,
 Warcaby zielono malowane, dokoła floresy mosiężne i wewnątrz różne osoby sadzone.
 Krzesel aksamitnych karmazynowych trzy,
 Krzesło aksamitne ceglaste stare jedno,
 Krzeselko aksamitne czarne jedno, bez poręcza,
 Stołków skórzanych różnych sześć,
 Stolik hebanowy, albo grzybkowy czarny jeden, — na nogach toczonych z szufladkami,
 Tamże portiera czerwona sukienka z kwiatami atlasowemi złotemi,
 Szafka w murze o czterech drzwiczkach malowanych Pan Jezus z Najświętszą Panną,
 Stół kamienny na krzyżowych nogach czarny,
 Stoliczek mały dębowy składany podróżny,
 Łóżko w gabinecie wpół składane.

Szkatuły

Szkatuła wiśniowa grzybkowa z szufladami malowanemi, w środku między filarami osóbką mosiądzowa i dwóch aniołków malowanych, ta szkatuła na gałkach mosiądzowych,
 Szkatuła drzewiana żółta ze dwiema drzwiczkami wewnątrz, szuflady sadzone w żółtym pokoście różnemi zwierzęty, u szuflad kotewka srebrna,
 Szkatuła czarna hebanowa, drzwiczki dwoiste, wewnątrz konwy fatem w floresy sadzona,
 Szkatuła wielka grzybkowa, żółta na wierzchu,
 Skrzyneczka z zamkiem,
 Szkatuleczka mała czarna, kością sadzona,
 Szkatuleczka czarna, zameczek mosiądzowy,
 Szkatuleczka w szkło oprawna, nóżki drewniane złociste,
 Szkatuła czarna, wielka z szufladami, na której kwiatki i ptaszki sadzone,
 [F. 157 (2)] Ławek czerwono malowanych dwie,
 Szafeczka czerwona, na wierzchu krateczka od spodu drzwiczki i zameczek,
 Fuzderek starych dwa,
 Flaszka cynowa okrągła, wysoka jedna,
 Flaszek cynowych pomniejszych pięć,
 Szafka wielka w której szuflad dwadzieścia i cztery,
 Czara cynowa jedna,
 Nożdzież żelazny,
 Fajerka mosiądzowa,
 Foszeweczka¹⁰ mosiądzowa,
 Wagi malowane dwoiste, jedną większą, drugą mniejszą ale stare,
 Iewarek do wina, krzywy, malowany,
 Lij,
 Kwarta i durszlak blaszany,
 Flaszka blaszana okrągła,
 Tamże na ognisku przed apteką wilków żelaznych dwa,

¹⁰ Zapewne blacha, blaszka.

Na dole w spiżarni dzbanów cynowych z wiekami niewielkich dwa,
 Dek¹¹ do ciasta wielkich miedzianych trzy,
 Garnek miedziany jeden,
 Patella i durszlak miedziany,
 Blach prostych wielkich miedzianych dwa,
 Łańcuch miedziany jeden,
 Rożnów wielkich dwa, trzeci mniejszy,
 Kociołków miedzianych nowych z obtokami pobielonych dwa,
 Topór do rąbania mięsa jeden,
 Pod bramą jest działek żelaznych polskich polnych cztery, piąte większe ale ucho
 jedno oberwane,
 Hakownica stara jedna nad bramą na wieży,
 Zamek z balasów żelaznych, których ad praesens znajduje się balasów osiemdzie-
 siąt i pięć, nie dostaje balasów pięćdziesiąt,
 Karetą zieloną axamitną, stara,
 Gąsiorek czarny skórzany na kształt karetki.

Puzdra

Puzdro czarne, prostym okowem, półkwartowych w nim flaszek siedem,
 Puzdro także kwadratowe,
 Puzdro gdańskie stare,
 Puzdro szerokie z prostym okowem,
 Puzdro także białe z prostym okowem,
 Puzdro płaskie z białym okowem,
 Puzdro czerwone, dół czarny,
 Puzdro podróżne czarne z okowem prostym, w nim flasz do słodkości bez śrub
 jedenaście,
 Puzdro białe dębowe, niewielkie, w nim flaszek blaszanych [F. 157 (2v)] dziesięć,
 Puzdro blaszane podróżne, graniaste, do wódki flaszki okrągłe, w środku,
 Konewiczka, pod którą flaszeczka na wódkę serdeczną,
 Puzdro stare lipowe, oków prosty, do chowania lichtarzów,
 Puzdro graniaste białe, oków czarny,
 Od miednice puzdro czarne z okowem — srebrnego,
 Puzderko stare gąsiorkowe, bez flaszek,
 Puzderko sosnowe w nim flaszek cynowych cztery,
 Puzderka dwa stare, jednakie, od gąsiorka półkwartowe, w obudwóch flaszek dwa-
 dzieścia i dwa a dwóch nie dostaje,
 Puzderka białe parzyste dwa, w których flaszek siedem, ósmej nie dostaje,
 Stoczek czarny z nożyczkami, na wierzchu trupia główka,
 Puzderko zielone malowane w kwiatki,
 Czary, oków prosty, bez flasz z osobna,

Skrzynie

Skrzynia biała z kłódką zamknięta z różnemi munimentami,
 Skrzynka zielona ze dwiema zamkami,
 Skrzynka pstra, malowana, zielona, od spodu szuflada,

¹¹ Blacha do ciasta.

Skrzynka podrobna prosta z zamkiem,
 Skrzynka płaska, prosta od karety,
 Skrzyneczka biała prosta z okowem czarnym,
 Skrzyneczka także biała płaska, także też ze czarnym okowem,
 Skrzyneczka stara, puklasta wzorzysta w sznurku,
 Skrzyneczka płaska, zielona, kareciana,
 Moździerz mosiądzowy z tłukiem.

Xięgi

Calendarum Modliszewskich in folio czerwone anni millesima sexcentesimo quin-
 quagesimi secundi,
 Ratio bono creditów Panów Modliszewskich w pergaminie in quarto,
 Genealogia Ichmościów Panów Szczawińskich pisana tamże i inwentarze różnych
 majątności,
 Akta orginalne łączycykie w czarnej oprawie in folio anni millesimi sexcentesimi
 quadragesimi tertii ze sznurami do zawieszania,
 Rewizja starostwa łączycykiego [F. 157 (3)] w papierze brunatnym in folio anni mille-
 simi sexcentesimi sexagesimi quarti,
 Informacja kuchenna w papierze czerwonym in quarto,
 Historia pisana o królownie z Cypru w białej oprawie in folio,
 Nieśmiertelna sława Świętej Pamięci Jegomości Pana Szymona Szczawińskiego
 wojewody brzeskiego w kitajce czerwonej in folio,
 Ogród fiołkowy kwiatowy z historią poważną o cudnym obrazie Panny Najświęt-
 szej w Krakowie na piasku,
 Herbarz w białym pergaminie polskim drukiem in folio,
 Herbarz ziół różnych in folio [w] deskę oprawny,
 Bolesna Najświętsza Panna w czarnej oprawie in folio,
 Harmonia de mais mulieribus bez oprawy,
 Księga wielka w mosiądz oprawna i zameczek mosiądzowy, mana sriped [!].

Cyna

Jaszcz cynowy jeden, nalewka z miednicą,
 Dzbanszek olenderski z wiekiem cynowym,
 Półmisków dwa,
 Talerzy osiemnaście,
 Garnek nowy jeden,
 Patella miedziana płaska, wielka, szeroka do naleśników jedna,
 Patelek miedzianych dwie, jedna większa, druga mniejsza,
 Kociołków z obtakami dwa, jeden większy a drugi mniejszy,
 Patella żelazna blaszana, stara jedna,
 Brytwanna stara, wielka, jedna,
 Konewek miedzianych pięć, to jest jedna wielka, średnia jedna, małych trzy,
 Kołowrót żelazny gdański do obracania pieczeni,
 Obicie atlasowe w kwiaty czerwone z złotymi kwiatami, bretów czerwonych sie-
 demnaście, cielistych bretów także siedemnaście,
 Portiery z sukna karmazynowego z herbem Prawdzic dwa,
 Piór strusich różnego koloru w kupie,
 Kobierców perskich cztery, piąty stary,

Szkatuła czarna w mosiądz okowana [F. 157 (3v)] na rogach, z wiekiem puklastym,
 na nóżkach okrągłych,
 Szkatuła czarna, grzybkowa, wszystka mosiądzem okowana, zamek i hantaby mo-
 siężne, w tele za zameczkiem szufladek kilkanaście,
 Skrzynia kareciana z białym okowem,
 Skrzynia czarna kareciana, oków czarny, skórą czarną obita,
 Atlasu starego szkarłatnego od sukni sztuka, które miało być na antependium [[do]
 Miedniewic.
 Obraz z Najświętszą Panną na zwierciadle malowany, w szufladzie przy tym maty
 w puzdrze aksamitne także, starego szkarłatnego spodek sukni sztuczka staroświec-
 ki aksamit.

Zwierciadło

Zwierciadło wielkie w czarnych ramach,
 Drugie zwierciadło pomniejsze w szufladzie drewnianej,
 Trzecie zwierciadło jeszcze mniejsze, także w szufladzie drewnianej,
 Zwierciadło w książeczkę pozłocistą,
 Zwierciadło ze dwiema drzwiczkami, pod spodem dno miesięczne,
 Skrzypki Dankwartowe jedno,
 Drugie skrzypki proste,
 Zegarek kwadratowy w puzderku, kota skórzana, pozłocistych dwa, prostych sześć,
 Koszyk pleciony zamczysty jeden,
 Lewar do murowania wozów z kołowrotem jeden,
 Warcaby czarną kością sadzone niewielkie z kamieniami i kostkami,
 Łyżka żelazna durszlakowa do zszumowania jedna,
 Umbraculum¹² na głowę od słońca w pokrowcu krajkowym,
 Umbraculum od świece dwoiste, jedno składane, drugie talerzykowe zielone na
 śrubie drewnianej, pokrowiec skórzany,
 Do karety axamitny pulpitek zielony, axamitny ze [...]łkiem,
 Pulpitek takiż drugi stary, ale podarty, zielony,
 Brytwanek [F. 157 (4)] parzyste na nóżkach, parzyste z rękojeściami dwoje, wazki
 mosiądzowe, ale gwintu nie masz,
 Ruszniczek krótkich z pokrowcami par dwie,
 Fajerka mosiądzowa jedna,
 Kropielnika blaszana jedna,
 Sepet skórzany, okowany, jeden,
 Rost [ruszt?] okrągły żelazny jeden,
 Instrumenta do nabijania i chędożenia obiady,

Namiot¹³ karmazynowy złocisty atlasem pstrym w cieniu podszyty, koronką
 złotą obszyty, bretów jedenaście z osobna, takichże bretów poszytych troje koronką
 złotą obszyte i atlasem takimże poszyte. Do tego namiotu wierzch kitajkowy w cie-
 nie, brzegi atlasowe cieniowe z franzlą szychową, płótem podszyty. Do tegoż na-
 miotu karmazynowy kraniec w złote kwiaty, kitajką w cieniu podszyty, w łokci
 dwanaście bez ćwierci z franzlą szychową; do tego płótek teletowy karmazynowy
 z koroną złotą w łokci 11 bez ćwierci, kindyjkciem cielistym starym podszyty,
 Kołdra także teletowa z bretów 4, koroną złocistą obszyta, musudbasem podszyta
 czerwonym,

¹² Daszek na głowę, poprzednik parasola słonecznego, albo też ekran zasłaniający komi-
 nek lub lichtarz.

¹³ Tu baldachim do łoża.

Zasłona turecka srebrem i złotem tkana, stara, karmazynową taftą podszyta, Kołdra szkarłatna, [w] kwiaty srebrne z franzlą, srebrem i jedwabiem mieszaną, bagazyą błękitną podszyta, Płotek stary, ceglasty, złocisty, z koronką srebrną w łokci półpięta, czerwonym płótnem podszyty,

Gotowalnie

Gotowalnia złotem szyta w karczeskę wypalana, w środku gotowalnia jedwabniczowa w kwiaty ciskana,
 Gotowalnia bawełniczkowa, koronką obszyta,
 Gotowalnia atlasowa szkarłatna z złotem brzegami i srebrem haftowana, koronka miejscami w złoto i srebro, kitajką płócienną objęta.

Tuwalnie ¹⁴

Tuwalnia zwierzętami szyta, barwistym jedwabiem, złotem i srebrem,
 Tuwalnia na rąbku [F. 157 (4v)] w muzykę, barwistym jedwabiem, złotem i srebrem szyta,
 Tuwalnia na rąbku [w] dwanaście cnót, jedwabiem barwistym, złotem i srebrem szyta,
 Tuwalnia na nieskorowym rąbku, złotem szyta i koroną złotą na kole z blaszką,
 Tuwalnia w róże szyta jedwabiem zielonym i srebrem i sznurkiem obszyta.

Poszewki

Poszewek ceglastych atlasowych trzy,
 Poszewek na jedwabnicy z barwistymi jedwabiami, złotem i srebrem szytych trzy do tych płotek takież,
 Poszewek jedwabnicowych ze złotem koronami trzy, płotek takichż,
 Poszewek rombku flambskiego, z koronami złotem, srebrem mieszaną, forbotka, Takież przesywana półek 6, płotek do tegoż,
 Takież poszewek z flabskiego rombku z białym szyciem, w kwiatki ciskaną forbotkiem przesywaną półek 6 i płotek, do tegoż czaprak^e aksamitny karmazynowy złotem i srebrem haftowany, franzlą złotą płótnem czerwonym podszyty.

LA DOT DE LA FILLE DU VOÏVODE DE CUJAVIE DU MILIEU DU XVIIe SIÈCLE

Dans le présent article l'auteur publie l'état des biens, datant de 1685, avec un commentaire préliminaire. Ce document se trouve aux Archives Centrales (A.G.A.D.) à Varsovie, dans le complexe des livres de Łęczyca, et il contient la description du domaine de Besiekiery (situé à 20 km au nord-est de Łęczyca), en particulier l'énumération de l'argenterie, des bijoux et autres biens meubles laissés par Barbara Domicella de Szczawin, mariée Lubomirska et, en secondes noces,

¹⁴ Szeroki ręcznik.

^e Błąd pisarza (?), zapewne „czaprak”.

Grudzińska, fille du voïvode de Brześć Kujawski, Jan Szymon Szczawiński († 1655).

Les détails de la vie de Barbara Domicella ne sont pas bien connus, elle naquit vers 1625—1630 probablement et mourut avant 1677, car c'est alors que son second époux s'est remarié. Elle est connue du portrait de cercueil, qui se trouve dans les collections du palais de Wilanów, et qui est daté des années avant 1676. L'auteur suggère que ce portrait fut peint à l'époque du veuvage de Barbara Domicella et précise ce moment pour les années 1663—1664 environ. Le tableau représente une dame parée de bijoux, ceux probablement qui ont été décrits dans l'inventaire publié. L'analyse du contenu de celui-ci, des objets en argent en particulier (25 kg) et en or (plus de 500 g de métal et 59 positions de la liste), incline l'auteur à la constatation que ce fut la dot de la fille du voïvode de Cujavie, dont elle avait été pourvue à l'occasion de son premier mariage en 1648, et qui se composait des biens de la maison des Szczawiński ainsi que de la dot de sa mère, Regina née Sierakowska (du début du XVIIe siècle probablement).

L'origine de la plupart de ces objets devrait donc être située au milieu du XVIIe siècle et non à son dernier quart, quand l'inventaire en question fut dressé. Notons que dans ce document il n'y a aucune trace des deux époux de Barbara Domicella lesquels, l'un comme l'autre, appartenaient au groupe des magnats. La famille des Szczawiński, bien qu'importante et titrée, faisait partie de la noblesse riche laquelle, dans la hiérarchie sociale, se situait un peu au dessous des magnats. L'inventaire étudié contient également des renseignements sur l'arrangement des pièces du château à Besiekiery, après sa transformation dans les années cinquante du XVIIe siècle, par Jan Szymon Szczawiński, et dans les années 1667—1676 quand, probablement, Barbara Domicella y résidait avec son second époux.

Traduit par
Renata Pragłowska-Woydtowa